

З досвіду Знання - обороняє

III. РОЗ'ЯСН.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА.
/Конспірація./

Перша лекція.

ОСНОВИ КОНСПІРАЦІЇ.

1. Що таке конспірація?

Конспірація - слово латинського походження і означає - приховування. У підпільно-революційній праці - це така поведінка членів організації, в якій різними способами приховується все, що зв'язане з нелегальною організацією, її боротьбою і діяльністю.

Обережати таємність певної діяльності - це значить не допускати побачити цю діяльність не лише ворога, але також інші особи, які не є "ворогом", але й не зв'язані з нею тісно через те не зобов'язані тримати її в таємниці. Вимога охороняти таємність також перед іншими особами обгрунтована тим, що ворог саме через них користуватися тим, що вони з одного боку не зобов'язані тримати її в таємниці, а з другого навіть не вміють цього робити, може так чи інакше здобути певні таємниці.

Конспіративна поведінка дозволяє особам, які ведуть дану діяльність уникнути ворога, якщо це неможливе, то принаймні сильно обмежує круг осіб, яким загрожує небезпека. З цього випливає, що всі особи, що беруть участь у даній діяльності є зобов'язані дотримуватися правил конспірації. Слід пам'ятати, що нетаємна поведінка одних має потім дуже погані наслідки для других, хоч би останні поводитися з правилами конспірації. Конспірацію не треба розуміти тільки як "тримання язика за зубами", навпаки - конспірувати не перш за все правильно вести підпільно-організаційну роботу в усіх ділянках, у всіх обставинах, не виявляючи себе.

Сам факт легальності чи нелегальності даної діяльності це не вимагає застосування конспірації. Вирішальною є вимога таємності даної діяльності. Важливість таємниці та особиста безпека осіб, належать до конспіративної організації, впливає на суворість застосування конспірації. Очевидно, що член конспіративної організації на терені неутральної держави не потребує так старанно застосовувати конспірацію, як на терені ворожої держави, проти якої ведеться ця діяльність, а до того держави з сильним поліцейським режимом. Належить пам'ятати, що ступінь суворости таємної поведінки має великий вплив на ведення даної праці. Само собою, чим більше має бути конспіративна поведінка при якійсь праці, тим більше треба витрачати часу, засобів, а то і здоров'я при зменшенні осягнень праці. Але з цього не виходить, що нехтуючи конспірацією, ми можемо використати час, цілком зменшити кількість витрачених засобів або збільшити доволно наші досягнення. Відсутність нехтування конспірацією мусить привести до зменшення досягнень, а то й цілковитого розгромлення роботи і фізичного знищення осіб, що належать до даної організації. Слід завжди вміти знайти гармонійне співвідношення між потрібним ступенем суво-

2. Досвід боротьби.

рости конспіративної поведінки та забезпеченням даної діяльності. Не слід гальмувати праці суворо таємною поведінкою там, де вистарчить менше суворо. Та, з другого боку, слід завжди пам'ятати, що забезпечення таємниць даної діяльності та осіб зв'язаних з нею, іноді важливіше ніж самі досягнення праці. Якщо йдеться про безпеку осіб, то не можна забувати, що виховання нових кадрів працівників дуже складне і тому для їхньої безпеки не слід вагатися загострювати більш суворої ступінь таємної поведінки, хоч би це було зв'язане з витратою додаткових засобів, або тимчасовим зменшенням досягнень праці.

В наших лекціях ми звертаємо головну увагу на найбільш суворої ступінь конспіративної поведінки, а відступлення від нього можуть завжди спричинити конкретні умови праці, які, очевидно, тут подавати не потрібно.

Треба також пам'ятати, що принципи таємної поведінки відносяться до самого життя з безліччю різних життєвих ситуацій і через те ці лекції далеко ще не вичерпують усіх можливостей. Найважливіше - це мати завжди на увазі головне завдання конспіративної поведінки та, не відбігаючи від її головних правил завжди вміти оцінити ситуацію та відповідно до неї пристосуватися. Вирішальним при цьому буде швидкість, /спостережливість/ самоочановання, /рішучість/ і відвага.

Конспірування, як спосіб і форма дій і поведінки не завжди одне й те саме. Її залежності від предмету - конспірація має різні види, користується різними способами. В залежності від обставин, передусім від ступня небезпеки, бувають різні ступні конспірації.

Слід відрізнити:

1. Конспірування організації, як цілості; треба конспірувати:

- а/ саме існування організації
- б/ її діяльність, або її частину
- в/ внутрішні справи організації /членство, орг.структура, методика, тактика, тощо/

2. Конспірування члена організації; члени організації мусять конспірувати:

- а/ свою участь у роботі організації
- б/ свою належність до організації
- в/ свою роботу в організації, чи діяльність з її доручення.

3. Конспірування дій. Треба конспірувати:

- а/ самий факт, що організація має щось спільне з даною акцією
- б/ наскільки організація бере в ній участь та як її провадить /нитки між організацією і акцією/.

Підпільно-революційна організація конспірує своїх людей, членів, конспірує як яку боротьбу, конкретність своєї ідеї, але ніколи не конспірує самої ідеї.

Є дуже багато причин і можливостей виявлення підпільної організації, а особливо тоді, коли організація розростається, поглиблюється. Найбільша небезпека загрожує організації під час набору нових членів у її ряди. В таких випадках треба провадити роботу дуже обережно, перевіряти майбутніх членів, випробовувати їх в легальному секторі.

2. Мовчазність - основа конспірації.

Найчастіше деконспірують себе члени підпільно-революційної організації словом. Всі люди вміють говорити, та тільки деякі з них уміють мовчати. Навіть у народних приказках звертається увагу, що недобре багато говорити: "мовчи язичку.....", "млин меле - мука буде, язик меле - біда буде" і ін. Тому найкращим оборонним від деконспірації словом, є мовчазність. Мовчати - означає говорити тільки там, де потрібно, кому потрібно і скільки потрібно. Ані одного

4. Досвід боротьби.

про яку вона в нормальному стані ніколи не говорила б. Туте часто розконспіруються люди в п'яному стані, закохані, схвильовані, змучені чи розчаровані. Ситуації, в яких вони перебувають, слід уникати, а також не вільно створювати таких не вигідних ситуацій. Люди, що швидко піддаються психічному забуренням в своїй роботі маловартісні.

Мовчазності повинні дотримуватися члени підпільної організації не лише в словах, але і на письмі /не можна писати щоденника чи спогадів/ і в поведінці.

2. Притуплений здоровий розум і критицизм. Є багато таких людей, що не вміють критично дивитися на деякі справи, не вміють опікувати подій, людей як слід, не вміють відрізнити певного від можливого, брехні від правди, важливого від неважливого, а все приймають за "добру монету". Ці люди, що не вміють здорово дивитися на справи, що мають т.зв. "притуплений здоровий розум і критицизм" - часто свідомо і несвідомо можуть пошкодити в багатьох справах. Такі люди повинні пам'ятати, що є речі, про які можна говорити:

а/ завжди, всди й зі всіма /хрестини, народження, погода, похорони і т.п./,

б/ з деяких /про справи зв'язані з даною діяльністю, можна говорити лише своєму керівникові. Нпр. за німецької окупації один член помітив, що з погано стереженого будинку можна вкрасти зброю. Про це він розповів голосно всім. Тим часом украв хтось інший зброю, але підозріли лише на нього тому, що він передбачав цю можливість та всім говорив про це,

в/ ніде, ніколи і ні з ким /про такі справи, які вже минули, а мимо того це й далі стоять у гострій колізії з правом, нпр. справа вбивства в минулому/.

Кожне слово, яке людина, зокрема член організації, хоче сказати він повинен наперед обдумати, бо за кожне слово, кожний член зокрема несе відповідальність перед своєю організацією. На всяке запитання слід відповідати продумано. Ніколи не давати відповіді непродуманої.

На людей, що не мають "здорового розсудку і критицизму", мають також великий вплив психічні забурення: гнів, заздрість, страх, і ін. Нпр.: наш член втамуничив в одну справу свого доброго й випробуваного приятеля - нечлена. Через деякий час обидва посварились. На цьому не скінчилось. "Обрий приятель хотів помститись, пішов до поліції, видав його і поліція заарештувала /гнів/. Інший приклад: син працював у підпільній організації. Батько знав про те, що його син працює, але тернів це. Одного разу поліція заарештувала всіх підозрілих у політичній роботі. Батько з "притупленим здоровим розумом" іде до поліції за допомогою підкупу добивається побачення з сином і говорить йому в присутності поліції: "бачиш, сину, я просив тебе, щоб ти не займався такою роботою". Батько, не знаючи, як стоїть справа сина, з жаль висловився необережно, говорячи про причину його арештування, якої поліція конкретно не знала, а яку син заперечував - і через те "засипав" сина /брак здорового думання, психічний стан жаль/. Це один приклад: батько підозрівав сина /не з злого наміру/, що син займається протинімецькою роботою. Син живе в підпіллі, не має постійного зв'язку з батьком. Після загального арешту подібних синові людей, батько, не маючи певності, що сталося з сином, іде до поліції і там питається за сином /син саме в той час скривається перед арештами поліції/. Тут брак здорового розуму в батька; не ствердивши наперед, чи син дійсно арештований, іде до поліції питати за сином, чим він звертає проти нього підозріння.

3. Невміння робити висновки. Часто членам підпільно-революційної організації доводиться працювати й говорити з різними людьми. Більш людей треба насамперед пізнати, а потім тоді починати з ними розмову /насамперед робиться логічний висновок/. Якщо напр. розвідчик підхо-

зайвого слова не сміє сказати член організації. Від мовчазності членів найбільше залежить існування підпільної організації. Мовчазність членів є основою конспірації. Такі люди вже зроду мовчазні, а тим, кому мовчазність потрібна, а вони її не мають - треба самим, силою своєї волі виробити собі цю добру прикмету. Члени підпільної організації повинні собі раз назавжди запам'ятати, що вони мусять учити мовчати, бо інакше вони ніколи не виконають покладених завдань, а навіть через "довгий язик" загублять себе та спричинять загибель багатьом своїм друзям. Кожний член організації стоїть на сторожі її безпеки: він повинен якнайбільше бачити і чути, що діється і говориться навколо нього, але сам в розмові завжди і всюди обмежується. На те, чи людина Мовчазна, чи любить багато говорити, звертається особлива увага при доборі людей до підпільної організації.

На тих людей - членів підпільної організації, що не вміють мовчати, звертають особливу увагу ворожі агенти. Балакучі люди стають через те об'єктом, в який вдаряють ворожі агенти при виконванні своїх завдань.

Балакучість - не найбільший ворог підпільної організації, та водночас найкращий приятель ворожої контррозвідки. Вона допомагає викривати людей, плани, розконспірувати справи. Балакучі члени - це раніше чи пізніше загибель організації. Такі люди не повинні мати місця в організації, яка мусить розвивати свою діяльність в умовах підпілля.

Найчастіше причиною балакучості членів є:

1. чванливість. Є типи, які завжди люблять імпонувати іншим і через те всюди чваняться. /Такими є зрештою, хоч незавжди, "молодики" - новачки організації./ Чваньки, якщо вони є в рядах підпільної організації, дуже небезпечні; їх треба позбутися або викоринувати з неї цю погану прикмету. Ця ворога ці люди є дуже пригожим ґрунтом для розвідки. Бувають випадки, що такий новачок багато наслухавшись і начитавшись, хоче якнайшвидше поділитися всіми відомостями з кимсь зі свого оточення. Його прямо душить надмір таємниць і він шукає когось, кому він міг би передати частину своїх відомостей. Тоді він, звичайно, розконспірується перед людьми, які може й могли б знати про це, але не повинні цього знати. Наслідки приходять скоро. Сказана таємниця летить з уст до уст і так звичайно виявляються всі таємні справи. Балакучість, "довгий язик" - це прикмета людини з слабкою волею. Говорити треба, але треба і знати, що, де, та, головне, з ким.

Чванькуватих людей дуже легко потягти "за язик". Вистарчить лише зручно виявити своє легковаження до них, а вони зараз стануть вас переконувати всіми способами, що вони вже зробили в своєму житті скільки ще можуть зробити і до того ніхто інший, а тільки вони. Хвальки залишаються такими все життя і хіба лише до глибини душі потрясаючі переживання можуть змінити їхню вдачу. Через те хвальки безумовно до таємних умов життя непридатні і їх слід уникати.

Є ще кілька причин надмірної балакучості. Ними бувають часто - психічні схворіння людини, як: гнів, злість, жаль, заздрість, занадто гарний настрій, "підхмелення" наркотиками. Звичайно, такі моменти в членів підпільної організації небажані, бо якраз ці моменти вміло використовує ворожа розвідка. Вона, знаючи психіку людини, а зокрема слабкі сторони даної особи - підходить до нього так, що він розкаже їй все, чого він в інших обставинах не сказав би. Досить сказати напр. чоловікові, який хворобливо амбітний і любить чванитися, щось неприємне йому, його амбіції - і він зараз буде себе обороняти, а боронячися, буде говорити про свої подвиги, та про те, який він важкий, відважний і т.д.

Вміло використовуючи ці моменти психічного стану людини, можна її довести до того, що ця людина почваниться і скаже важко справу.

дуже до німця з метов щось дов'язати, як українець - він не виступає тодішнього на нього завдання. І так буде діяти член організації, якому не йдеться про те, щоб щонебудь "витягнути" від німця - напр. член-пропагандист. Треба змислити перед тим зробити висновок і логічно подумати.

Великий вплив на балакучість людей має вживання різних наркотиків, а в першу чергу вживання алкоголю. До людей, які впиваються, не можна мати довіря. Натомість уживання тютюну, морфіни чи кокаїни послаблює волю людини і робить її здатною на далеко йдучі уступства. Сильний курець чи морфініст /головно жінки/ готовий заплатити всяку ціну, щоб тільки добути наркотик для заспокоєння своїх нервів. Такі люди непридатні до таємної праці. Щодо сну, чи природнього чи в стані гіпнози, то не стверджено, щоб він впливав на видачу таємниць.

Після продумання вищесказаних причин надмірної балакучости треба прийти до переконання, що до таємних умов життя найкраще придатні люди, мовчазні зроду, не лише нечванькуваті, але й без хворобливої амбіції, люди з критичним поглядом, самоопанованість та без нахилів до вживання наркотиків.

Людей боязких, з сильними неопанованими переживаннями слід уникати, бо вони в вирішальний момент можуть завести.

3. Відповідальна публіка.

Члени організації не тільки словом деконспірують, а також поведінкою. Часом людина може нічого не говорити, а через свою поведінку невмілу здається підозрілою. При розгляді поведінки членів підпільної організації треба брати на увагу головні пункти оточення, в яких вони живуть. Члени організації повинні вести себе в кожному оточенні так, щоб нічим не вирізнятися від цього оточення, а навпаки, щоб бути його гармонійною складовою частиною. Поведінка члена підпільної організації в кожному оточенні повинна бути природною, логічною.

А/ Близьке оточення.

Найближчим оточенням, в якому живуть, стало або найчастіше перебувають, є родина. В своїй родині члени підпільної організації повинні поводитися так, щоб нічим не зрадити їм свої належності до підпільної організації. Але в цьому належить керуватися доцільністю /часом навіть треба, щоб родина дещо знала/. Поведінка серед власної родини залежить від:

- а/ психічного ставлення членів родини до даної справи,
- б/ моральної сили окремих членів даної родини і
- в/ їхнього інтелектуального розвитку освіти.

Якщо члени родини негативно ставляться до даної справи, а при тому морально меншвартісні і стоять на низькому інтелектуальному рівні, то серед такої родини слід дуже старанно дотримуватися всіх правил таємної поведінки.

Якщо члени рідні не мають виразних симпатій до даної справи, але при тому морально сильні і відповідно інтелектуально розвинені, то поведінка серед такої родини може бути настільки вільною, що члени родини можуть дещо догадуватися, але не можна їх одверто втаємничувати в ці справи. Натомість втаємничувати окремих членів родини в справу слід лише в випадку потреби і до того лише тоді, коли виконані принаймні дві перші вимоги, симпатії до даної справи та моральна сила цих членів родини. При тому треба пам'ятати, що саме родина найбільше ризикує в разі якоїсь невдачі. В такому випадку члени родини морально хиткі, а при тому малоосвічені можуть по невдачу ще збільшити.

Дуже велику увагу треба звертати на поведінку серед родини, якої члени живуть у взаємній незгоді через моральні чи інші непорозуміння, головне серед малосвідомої родини.

6. Досвід боротьби.

Слід в'єригатися також дітвори, а в першу чергу дітвори, в якій ще не пробудилися певні національні чи хоч би родинні почуття. Та, крім усього вищесказаного, член підпільної організації, що живе з своєю родиною, повинен відповідно наставити родину до даної справи так, щоб родина тоді, як "вивихнеться" синові нога, могла йому допомогти, а не була цим збентежена. Родина, якщо буде відповідно ставитися до роботи сина, напевно займе в критичних моментах відповідну поставу до політичних чинників. Якщо родина не поінформована відповідно про певні справи, то це часто може спричинити погані наслідки. Тому треба обов'язково розглянути всі психічні властивості родини та навчитися правильної поведінки, щоб бути певним про наслідки, які родина може викликати невмілою поведінкою.

Як повинен член підпільної організації поводитися з своїми сусідами?

Зі сусідами поводиться приблизно так, як з родиною: звернути увагу на те, як сусіди ставляться до родини, до нього самого, та до його роботи. Насамперед треба звертати увагу на те, якої сусіди національності. Якщо вони тої самої національності, якої член підпільної організації, тоді краще зробити їх до себе прихильними, якщо вони чужинці, тоді треба їх принципово вважати за ворогів, але при тому жити з ними в добрих відносинах. Сусіди можуть бути часто /навіть несповідомо/ для нас корисні, з особистих до нас симпатій; можуть дати, якщо буде потреба, добре свідцтво про нас, або й чимнебудь іншим допомогти нам. Добрі відносини з сусідами треба теж відповідно розуміти. Ці відносини повинні не бути занадто близькі, щоб сусіди не могли вільно бачити нашої роботи, щоб не хотіли нас часто відвідувати, бо часто відвідування сусідів, чи взагалі знайомих в'язе, поперше, руки в роботі, а подруге деконспірує члена підпільної організації. Слід також завчасу дрібними подарунками здобути прихильність друзів до нас, але ціна цих дарунків не повинна вказувати на наші грошові можливості. Можна також робити певні розмови чи навіть влаштовувати певні ситуації, які викликали б у наших сусідів враження про нашу "порядність". Якщо наші справи вимагають пізнього повертання додому або довгої відсутності або частих відвідин /головне чужих осіб/, - то слід підшукати відповідне виправдання цього перед сусідами. В кожних будинках з тонкими стінами не можна розмовляти голосно або записувати підслухані змери /напр. випробовувати зброя/. Взагалі треба завжди пам'ятати правило, що "стіни мають вуха". Також сусіди, які живуть над або під нами можуть легко підслухувати безпосередньо, а навіть через абудовані підслухові апарати записувати нашу розмову. Якщо ми живемо в когось підхаймаччю або в розелі, то треба зразу не реагувати, чи хто не облукує наших речей. При цьому може дуже допомогти халва пам'ять, коли ми не забуваємо, як ми поклали наші речі перед тим, як пішли з дому. Можна теж протягти нитку коло нижчої частини дверей кімнати або шафи, чи покласти непомітні шматки паперу на валику. Якщо хтось під час нашої відсутності заходив до нашої кімнати і переглядав наші речі, то він напевно мимоволі розірве нитку або скине шматки паперу. Для цього можна також посипати підлогу відповідним порошком, але тільки тоді, коли ми самі живемо в помешканні. Дуже слід в здобути деякі особисті таємниці наших сусідів /напр. що вони беруть хваву участь в не легальній торгівлі, бо цим можна їх потім "захувати".

Сусіди іншої народності звичайно ставть свідками проти нас, хоч бувають рідкі випадки, коли вони намагаються своїми зізнаннями нас виправдати. Це залежить головне від нашої поведінки супроти них. Пам'ятати, що першим джерелом відомостей про нас в наших сусідах. Тому треба влаштовувати наше співжиття з ними так, щоб вони не мали до нас ані жалю ані злості, хоч би ми при тому терпіли тим самим особисту шкоду чи невигоду.

Якщо йде про сусідів нашої народности, то під умовою, що вони ви-

корувати усі три види вимоги /щодо членів рідні/, можна поводитися так, щоби вони догадувалися дещо про нашу діяльність. Саме здогадування ще не дасть їм підстави, щоби висловлювати свій погляд на нас, але часом вони можуть нам допомогти попередженням або порадою.

У великих будинках, в яких окремі доглядачі, слід жити з дуже добрих відносинах з ними. Звичайно, це є бідні люди, які саме через свою бідність дають відомості ворожій поліції. Іноді дрібні подарунки харчів чи грошей можуть їх зобов'язати супроти нас. В такому випадку вони можуть нас попередити, а в усякому разі їхні відомості про нас будуть помірковані.

З нашими знайомими слід поводитися від близькості нашого співжиття з ними та виконання вимоз до членів рідні. Слід залишити собі деяких добрих знайомих у "запасі", це є не виявити назовні яскраво нашого співжиття. У випадку якоїнебудь небезпеки, такі знайомі можуть стати нам у пригоді.

В/ Чуже оточення.

Якщо ми знаходимося в цілком чужому оточенні, треба зразу вважати таке оточення за вороже. В такому оточенні слід поводитися з кожним обережно, вважати людей у цьому оточенні принципово за ворогів і влаштовуватися відповідно до обставин. Якщо ми перший раз у чужому місті й буде потреба почувати раз або й кілька разів у готелі, або будинку, де живе багато різних людей, треба швидко пізнати цих людей, щоби знати, яку тактику до них застосувати. Якщо треба буде жити довго в такому оточенні, треба обов'язково налагодити приємні відносини з сторожами будинків, чи готелю, бо вони часто служать поліції. Але нав'язування таких відносин мусить бути природне, мусить мати логічну причину. Щоби здобути собі прихильність сторожів будинків, виробити собі в них дійсне довіря, "добру думку", можна їм час-до-часу давати якісь подарунки, робити якісь послуги та завжди чемно з ними поводитися.

Член підпільної організації ніколи не повинен розмовляти з зовсім незнайомими особами і непевними людьми.

Коли трапляється ситуація, що ми почали розмову з незнайомою, або непевною людиною, або така людина сама нас втягнула в розмову, то в ніякому разі не можна розмовляти не то що на організаційні теми, а навіть на біякі політичні. Ворог часто навмисне провокує на такі теми, щоби пронахати чим "цікава" людина диле, але ми повинні виявити до таких тем байдужість, незацікавленість, нудьгу. Леколи треба в такій розмові користуватися брехнею, але тоді треба "гладко" брехати і сказане пам'ятати. Така брехня мусить дати вигляд правдивості, можливості і ніколи не давати ані тіні підозріння, що це неправда, бо чим ми якраз себе деконспіруємо. Часто, якщо такий тип у розмові про щось питає, відповідати запитанням з цим уводити співбесідника в замішання, збивати його з наміченої ним теми.

Щоби уникати всяких розмов із незнайомими і непевними людьми, член організації повинен:

- а/ не знайомитися з незнайомими,
  - б/ не говорити з незнайомими,
  - в/ просто уникати незнайомих і непевних.
- В/ Своє оточення.

З нечленами член підпільної організації ніколи не говорить на організаційні теми і також не говорить з тими членами організації, з якими він не має жодного організаційного зв'язку. Інакше поведінка вносить в організацію балаган і деконспірацію. Буває і так, що не говорять про деякі справи і з тими членами організації, з якими мають зв'язок, це не організаційне відношення. Тут іде про цілком таємні справи, організаційні таємниці і завдання, яких зміст і форма роботи має бути таємною та відомою тільки тому членові, що нею займається. Незацікавлені члени не мусять мати участі в таких справах. З нечленами організації; якщо є організаційне відношення тощо

бе як у рідній місцевості. Найкраще, виїжджаючи в чужу місцевість, придбати собі плян її та відповідно його вивчити. Робиться це для того, щоб вже під час першого приїзду в чужу місцевість не розглядатися по ній та не розпитувати інших про вулиці і т.д. У відкритих місцях у чужій місцевості не можна користуватися її планом, не робиться до часу приїзду. Якщо немає плану нового терену, виїжджаючи з нього треба розпитати тих людей, що вже в ньому були /наших прихильників/ і добре собі запам'ятати або дещо записати. Коли ж обов'язково треба питати прохожих, тоді треба уважно добирати найменш підозрілих /прості люди, немолоді, жінки, дехто з ремісників, з учнів/.

А л і б і . В чужому місті слід поводитися природньо, а зовнішнім виглядом також не відрізнятися від оточення. Виїжджаючи в чужу місцевість слід скласти собі легенду-алібі, чому ми до цього міста приїхали. Легенда мусить бути добре обдуманна, обгрунтована конкретними фактами, щоб на випадок арешту вона переконала поліцію, якщо б поліція не мала доказів. Уже добре, якщо основа такої легенди може бути правдива. /Напр. якщо в даному місті живуть наші знайомі чи родичі, то основою легенди буде: відвідування. Але в цьому випадку ми мусимо справді їх відвідати, а навіть умовитися точно про мету нашого приїзду і час побуту/.

Коли немає правдивої основи для нашої легенди, то треба її вигадати. Така легенда повинна також бути здійснена. Наприклад, якщо ми робимо поїздки з легендою, що ми є уповноваженим певної торговельної фірми, то слід таку поїздки з даною фірмою погодити, навіть умовитися відносно коштів подорожі, а потім треба на місці хоч частину завдань виконати.

П р и ї з д . Чоловік, що приїздить у нову місцевість, мусить пам'ятати, що залізничні станції обставлені поліційними агентами, які слідкують за підозрілими людьми: звідки вони вертаються, що з собою привозять, та куди в місті заходять. Тому, щоб не здаватися підозрілим, слід вийти з потягу і піти байдуже, без найменшого зацікавлення з приготованим квитком до виходу. Після виходу незразу шукати вулиць, що нам потрібна, а йти туди, куди підуть всі люди, щоб швидко покинути вокзал. Після цього треба перевірити, чи за нами не слідкують, якщо так, то намагатися непомітно втекти від агента і аж тоді, коли ми переконались, що ми без "опіки" йдемо на бажане місце. Якщо ми приїжджаємо в місто один раз чи на дуже короткий час /два-три дні/ - виконати тільки певне завдання і після цього маємо повернутися, ми повинні ввесь час перебування у цьому місті присвятити тільки цьому дорученню. Після виконання доручення треба негайно повертатися до міста звідки ми прибули, а не крутитися по чужій місцевості без діла, оглядати околиць, або полагоджувати свої приватні справи, показувати себе в кіно, в театрі, каварні. На потяг приходити не за скоро, ані занадто пізно, щоб не бігти до потягу, бо це кидається в очі. В потязі сідати в такий вагон, де люди не відрізняються нічим від нас. Слід на кожному кроці бути подібним до оточення. Наш зовнішній вигляд повинен завжди відповідати виглядові оточення, в якому ми перебуваємо. У вагоні займати таке місце, звідки при потребі найкраще втекти. Якщо ми веземо зі собою компромітуючі матеріали, то слід приміститися так, щоб на випадок контролю мати час скоро зрозуміти чого шукають і відповідно приготуватися. Не можна возити зі собою таких речей, за якими звичайно шукає поліція /предметів спекуляції/. Треба вміло вести себе на малих станціях, бо там малий рух, найменшою дурницею ми стягнемо на себе підозріння, що ми чужі. Щоб приховати себе в очах поліційних агентів, в таких випадках можна зробити так: допомогти якійсь пані піднести валізку й тоді це виглядає, що ми знайомі цієї пані, або маємо якесь родинне відношення до неї - і не кидаємося так в очі. Бувають такі вокзали, де є постійні контролю, роз-

шуки підозрілих - такі станції ми принципово уникаємо. Якщо треба їхати з такої станції, слід сідати на станції перед контрольованою; так само робиться, коли треба діставатися до місцевості з такою станцією - вийти з потягу на останній станції перед контрольованою, або на першій за нею.

В/ С е л о .

Найважче конспіруватися в місцевості, де рух малий - в селі, або малому містечку - там все життя дуже обмежене і загально відома. Всі добре знають один одного і знають докладно про всі справи, радості й турботи родичів і знайомих. Через те мешканці села й містечка дуже вразливі на всякі новини й сенсації. Всі звістки, змінені та перебільшені швидко переходять з одного кінця в другий. Дуже важко є приховати власну відсутність або присутність когось чужого. Також дуже важко організувати таємні зустрічі і для цього треба добре підбирати маскування. Органам чужої служби безпеки є дуже легко спостерігати. А якщо чужій службі безпеки вдасться доповнити свої зовнішні спостереження це внутрішньою розвідкою /"нурцями" / або навпаки, то в таких умовах дуже важко вести будь-яку нелегальну діяльність. Якщо наша діяльність має бути дуже таємною, то слід присвятити дуже багато уваги маскуванню. Загалом багато осіб виявлять своє справжнє обличчя ще перед тим, як доросте до того віку, в якому життєвий досвід дозволить відповідно замаскуватися. А справжнє наше обличчя найлегше пізнати через наші зовнішні вияви в приміщеннях різних громадських організацій чи установ. Через те особи, які виконують дуже таємні завдання, повинні уникати діяльності в приміщеннях громадських установ, або брати в них участь в такій "безамбітній" формі, щоб це викликало зовсім протилежний погляд на їх особу. Раз утворена думка про дану особу в селі чи містечку залишається, можна сказати, назавжди і дає можливість користуватися маскою. Звичайно, це можливо, якщо ворожа служба безпеки не має "нурців", які зуміли б відкрити справжнє обличчя даної особи. Часто не маючи чого робити, мешканці села чи містечка вдесьтеро "перемелюють" людей зі свого середовища. В таких випадках робота вимагає особливої конспірації. Члени Організації часто, щоб відвернути від себе увагу зацікавлених ними людей, інсценізують між собою різні сварки, на тлі нібито любові і інших. Те, в якій місцевості ми не були б, принципово забороняється користуватися телефоном в організаційних справах, бо може хто хтось підслухати. Багато телефоністів служать поліції або шпівонам. Якщо в виняткових випадках треба вжити телефону, то слід говорити вміло /кодом/, або про такі речі, які абсолютно не пошкодять - /але в цьому треба бути певним/.

5. Допоміжні документи.

Якщо член підпільної організації живе на фальшиві документи, він мусить знати, як має ними користуватися. Бувають:

1. справжні документи, позичені або вкрадені в другій особі і
2. підроблені документи на чуже прізвище, або цілком вигадане.

Якщо ми користуємося справжнім документом іншої особи, то звертаємо увагу на те, щоб фотографія була хоч трохи на нас схожа, а особу, до її документом ми користуємося, ні в якому разі не розшукувала ані навіть не підозрівала поліція.

В другому випадку - підроблений документ нічим не мусить відрізнятися від справжнього. Тоді:

При вживанні документу іншої особи треба добре вивчити напам'ять всі дані власника документу; добре тому, що наші дійсні /спра-

вжні) дані вбилися нам так глибоко в пам'ять, що при першому запитанні поліції можна легко підматися (на цьому). Дані щодо віку мусять бути згідні з зовнішнім виглядом. В другому випадку - при підроблюванні документу всі дані до нього мусять бути такі, які нам легко було б запам'ятати. Звичайно вигадується прізвище й ім'я та місцевість а дата залишається тою самою; можна змінити рік, якщо це буде відповідало зовнішньому виглядові. Крім того, треба навчитися підписуватися так, як підписався колишній власник. У тому випадку, коли документ добуто без відома правного його власника, то робимо так, як у попередньому випадку, тобто звертаємо увагу на те, чи опис та фак згоджується з нашим, вирабляємо собі відповідний підпис, а при тому стежимо, щоб ми не опинилися в одній місцевості з колишнім власником даного документу. Дуже важливо, щоб фак був той самий. Робітник з випрацьованими руками не може користуватися документами службовця і навпаки. Часто буває, що одного документу не вистачає, а треба мати цілий комплект документів, які взаємно доповнюють. Наприклад, до посвідчення особистої totoжності треба мати це посвідку про народження, посвідку реєстрації чи праці. В такому випадку треба стежити, щоб в усіх цих документах не було суперечностей. Якщо ми маємо такий комплект документів і виїємо ними користуватися, то звичайно навіть при дуже суворій контролі документів контрольним органам важко догадатися, що це можуть бути фальшиві документи (очевидно, якщо йде про випадкову контролю документів у поїзді чи на місті, а не про намірений арешт).

Іноді буває, що треба користуватися кількома комплектами документів на різні прізвища. В такому випадку не можна при собі носити всіх цих документів зразу, - а якщо це необхідне, то принаймні не в одній кишені. При тому треба добре пам'ятати, в котрій кишені які документи, щоб в разі контролі не витягнути не ті. Дуже важливо скласти собі легенду до кожного комплекту документів, щоб в разі перехресних питань під час контролі не заплутатися в відповідях. На питання треба тоді відповідати рішуче, ясно і без збентеження. В усякому разі не можна забути дати народження чи місця народження, факу або місця перебування.

6. Записки.

Член організації ніколи не носить непотрібних записок. Якщо він мусять мати при собі потрібні, то повинен вміло з ними обходитися, вміло їх заховати. "Слова летять - письмо залишається" - говорить стара римська приказка. З цього висновок для нас такий: коли необережно поводження приносить підпільній організації великі шкоди, то тим більші шкоди приносить необережне писання. Це не означає, що в підпільній організації ніхто не повинен нічого писати; писати треба, але вміло і тільки необхідне, бо записка - це найбільш компромітуючий матеріал. З записок, що потраплять в руки поліції, поліція може ствердити їх походження і довести нам конкретну роботу, яку ми ведемо, а наслідки можуть бути погані. Від слів можемо це в багатьох випадках відпекатися, але від письма - майже ніколи. Письмо - це незаврачаний факт і якийнебудь викрут тут не легкий, - про це з часом із практики (в процесях - перехоплені "грипси", знайдені листи, записки, адреси і інше писання творять головний доказовий матеріал, а тільки на їх підставі набирають значення підслухані розмови, таємні відомості, зізнання агентів і т.д.). Написане небезпечно не лише як доказовий матеріал, але також як інформативний, що розконспірує члена і організацію.

Дані для ворога відомості може несподівано дати письмо, знайдене під час обшуку, перехоплене в'язничною сторожею, або здобуте іншим способом. Щоб не розконспіруватися письмом - слід робити якнайменше

12. Досвід боротьби.

записок (про те, що в гасові, ніхто не довідається, крім що сам зрадчик). Якщо робимо записки, то тільки тоді, коли є конкретна потреба і так, щоб вони були виключно для нас зрозумілі. Після використання записок треба їх негайно знищити — найкраще спалити або подрізати на куски і кинути на вітер, або текучу воду. Не можна кидати подрізку на куски записку до кошика, бо звідси можна її вибрати, скласти і прочитати. При писанні записки член організації повинен знати:

а) як і що писати — (дрібним шрифтом про суттєві речі і важливе шифрувати),

б) на чому писати — (тонкому папері, щоб записка зачала мити місця та щоб легко було її сховати). Записки повинні бути написані на машині, щоб не можна було пізнати по письмі автора. Ніколи не можна пересилати писані важливих речей поштою. В кожній державі існує т. зв. морний кабінет, який займається такими справами, як переловлення різних нелегальних листів і інше. Складається він з двох відділів: з цензури місцевих і закордонних листів. Довголітня практика виробила у цензорів такий "собачий нюх", що вони вже з незначних зовнішніх прикмет листа чи посилки потрапляють на сліди і таким чином розкривають навіть дуже за-конспіровану діяльність. Листи, щодо яких є підозріття, що крім звичайного змісту вони мають ще текст писаний синтетичним (таємним) чорнилом, ішли під спеціальний апарат і за допомогою хемічних реакцій викривалися. Але ці способи були непрактичні, бо таємне письмо виявлене хемічною реакцією не зникало, а через те не можна було пересилати його адресатові. Такий лист, пересланий адресатові, означав, що він був у чужих руках і організація (адресат) вже ніг знати, як до нього застосуватися (змінити накази, спосіб порозуміння). В останніх роках винайдено апарати для викривання таємного письма; з нього роблять фотографію, а таємне письмо після цього залишається таким яким було, без найменших слідів, і адресат не розпізнає, чи лист пройшов цензуру, чи ні.

Проти цього рада така: все важливе (але тільки важливе) кодувати й шифрувати.

Важливі документарні матеріали, вже зашифровані, фотографуються — фотографії малого формату. При записуванні, фотографуванні треба вважати, — щоб не залишити сліду-відбитків пальців, бо поліція легко може ствердити, хто був їх автором. При перевезенні записок слід, залежно від їх форми і величини звернути увагу на таке:

а) якщо записка мала — тримати її під верхом, щоб в разі потреби можна було її викинути або знищити (з'їсти),

б) якщо записка велика, напр. література (велика) кількість записок, пакунок), треба її так покласти, щоб при потребі, можна було від неї відмовитись. При передаванні записок іншим особам, головне, коли ми маємо присобі декілька листів схожих один на одного, слід дуже стежити, щоб їх не переплутати і не віддати їх не тому, кому слід. Тому в останній хвилині перед тим, як віддати записки треба перевірити, чи це саме та записка, яку ми маємо передати даній особі.

7. А р х і в.

Найбільше компромітурцем писаним матеріалом є архів, тобто велика кількість писаних організаційних справ, зібраних для збереження в одному місці. Архіви слід зберігати в певних місцях, а щоб їх було легше зберігти, все повинне бути написано на тонкому папері (тоді вони менші розміром) і машинною (тоді, на випадок труссу не можна пізнати їх автора.)

Важливі справи, отиско довірені, повинні бути кодовані або шифровані. Архіви найкраще ховати в таких людей, що взагалі не мають зв'язку з організацією, і не зустрічаються часто (періодично) з її членами. Найкра-

це — в сім'ятків і до того старих людей, які ведуть себе чесно та ніколи не можуть понасти в колізії з поліцією. Доступ до архіву (сталлий) має тільки одна людина, та, що дала переховати архів і крім цієї це одна особа (не сталлий доступ), яка в разі потреби (на примір арешту першого), могла б перенести цей архів в інше місце. Треба припускати, що заарештований може видати архів; тоді треба перенести його в інше місце. Справа ховання нелегальних речей в підпільній організації дуже важлива і тому треба присвячувати їй багато уваги. У хованні нелегальних речей член організації має постійно доміти. Справа ховання — це одна з найважливіших галузей конспіративного життя. Знайдення нелегальних речей під час обшуку дуже задовольняє поліцію, бо це найкращий доказ вини підозрюваного. Тому до обшуку треба бути завжди відповідно приготованим і відповідно до цього поводитися. При хованні архівів вимагається:

- 1) щоб його неможливо було викрити під час обшуку (щоб ніхто не помітив, що його закопують, щоб не було жодного знаку в місці, де архів захований),
- 2) щоб схована річ зберігалась від вісуптя (щоб нир. не підмогло),
- 3) щоб можна було, на випадок потреби, скоро його знайти.

При переховуванні завжди треба подумати про місце переховання (де сховав). Архіву треба берегти більше ніж самого себе. Де треба ховати? Взагалі підпільник ховає свої архіви далеко поза своїм домом; тільки тоді, коли не з різних причин неможливе, переховує в себе вдома, або в близькій околиці. Самі сховки (без архівів, як що такі є), в залежності до чого вони призначені, належить трактувати, як архіви і так само конспірувати. Порад для сховання (де добре сховати) не подається з конспіративних причин.

8. Конспірування іраці.

А) Зустрічі (авка).

уже легко можна дезконспірувати себе й при тому це інших під час контакту членів між собою — зустрічі. Якраз зустрічі, невідповідно влаштуванні, є найбільшою небезпечкою для самого існування організації. Все лихо починається з огано проведенної, або побудованої зустрічі. Через те небезпечка не в зустрічі, а в поганому керуванні нею, в недотриманні вольних правил конспірації. При влаштуванні зустрічі треба її спочатку добре запланувати, а потім виконувати.

Визначається зустріч так: 1. час, 2. місце, 3. повна кличка, 4. тема розмови (якщо доцільно, подається конкретно, що буде обговорюване під час зустрічі), 5. алібі, 6. Задача зустрічі. При зустрічах важлива є точність. Треба приходити ні рано, ні пізно. Добір часу залежить від багатьох місцевих умов, тому треба призначати його так, щоб він був можливий для обох. Час треба погоджувати з нрмальним ритмом життя. Ніч справді дає свободу, але вночі діє своєрідний "закон ночі". Коли в день краще "іхатися" між людей, в масу і з нею гармонійно зливатися, то в ночі навпаки — не можна зустрічатися з людьми, треба старанно їх уникати, не дати їм себе побачити. Якщо зустріч відбувається в прилюдному місці, вона мусть бути проведена так, щоб вона не кинулась в очі стороннім особам. В такому випадку треба поводитися так, щоб не виглядало ніби приватна розмова, (під покривом торговельних зносин, навчання, розваги і т.і.). Якщо ми в такому місці, де не можна так провести (законспірувати) зустріч

тоді треба влаштувати її так, щоб взагалі ніхто не бачив (в помешканні, на домі, вночі). При зустрічах треба звертати увагу на місцевість і оточення. У власному селі або містечку (всі ваб знають, все видне) треба завжди влаштувати зустрічі так, щоб ніхто не бачив. Якщо влаштувати зустрічі, тоді обов'язково під претекстом якоїсь приватної справи й до того з такими людьми, що стороннім це не буде безпосередньо кидатися в очі (чому він говорить як раз з ним). Про що може він з ним говорити. В малій місцевості всі навколо знайомі й тому треба все робити дуже розумно. У великому місті слід робити зустрічі далеко від вулиці, на якій ми живемо, де нас можуть зняти з вигляду чи навіть особисто. На вулиці, на якій ми живемо можна часто зустрічати своїх знайомих, звичайно, на іншій можна також зустріти їх. Не робити зустрічі в таких місцях, що є під безпосереднім наглядом поліції (вокзал), особливо тоді, коли нам треба привести зі собою на зустріч компромітуючі матеріали. Не слід робити зустрічі в кав'ярнях, бо вони звичайно стоять в колізії з правом, - в них часто роблять різні спекуляційні, злодійські та інші справи. Категорично влаштувати зустрічі на таких місцях, які вже частково розконспіровані ворогом, або навіть звичайними людьми. В місті найкраще відбавати зустрічі (вдень) на зупинках трамваїв (другорядних ніколи не на головних зупинках) або на середньому відтинку якоїсь вулиці (ніколи не на її розі), де є середній рух людей. Виїжджаючи в чуже незнайоме місто на зустріч, треба вивчити його план, щоб зразу після приїзду в ньому орієнтуватися. Для кожної зустрічі, а особливо виїжджаючи для неї в чуже місцевість, треба створити собі легенду, т.зв. алібі (фіктивна причина приїзду в чуже місто), яка на випадок якоїсь небезпеки могла б допомогти нам викрутитися з рук поліції. Фіктивну причину зустрічі треба так старанно продумати, щоб вона, на випадок несподіваного наскоку ворога, могла дійсно переконати його, що те, що ми говоримо - правда.

Перед зустріччю, перше питання, на яке треба дати собі відповідь це: "що ми тут робимо", з якого часу, де познайомилися і інше. (Найкраще мати якусь діло або хворобу. З цією метою можна брати зі собою якісь посвідки, прохання, заяви чи навіть просто якісь речі. Якщо легенда добре продумана, тоді не може бути ситуація, з якої б не можна було б "вибрехатися". Найважче продумати алібі для зустрічі вночі, тоді краще не ризикувати, не ходити дорогою, а пробиратися на місце зустрічі вовчими шляхами. Часом на зустрічі в місті, а головне в малих містечках поліція розділяє двох людей і окремо питає: "про що ви говорили, свідки ви знайомі" і інше. Тоді, якщо обидва не мали умовленого алібі, один і другий відповідають інакше. Тому фіктивна причина зустрічі дуже важлива і обидва ті, що стрічаються, мусять її знати. При цьому треба пам'ятати, що алібі повинно бути цілорідно складене. Про місце зустрічі умовляються обидва наперед. Воно повинно бути відоме обом. Якщо хтось призначає зустріч двом іншим, він мусять це зробити, так докладно, щоб не було найменшого сумніву щодо правильності місця. В чужій місцевості місце зустрічі підшукує місцевий чоловік і відповідає за його певність. Ідучи на зустріч й маючи при собі якісь компромітуючі матеріали, треба пристойно поводитися особливо: не їхати "зайцем", уникати різних сварок, конфліктів з службовцями (контрольорами, кондукторами і іншими), навіть коли б вони не мали рації. В трамваї не купувати квитків, бо в разі обшуку можна з такого квитка прочитати, коли й куди ми їхали (так само із залізничними квитками). Вживати простих квитків, після використання нищити, а ніколи не ходити по кишенях. В потягах треба брати квиток

на одну або дві зупинки далі для замилення очей, і ніколи не брати білету точно туди, куди ідеш. Якщо треба ізжити часо, добре, щоб квиток купував хтось інший, бо того самого може сам службовець (каспр) підозрівати.

При вживанні фіякрів й таксі треба пам'ятати, що вони завжди можуть бути співробітниками поліції (більшість такши і є), тому ніколи під'їжджати ними від свій будинок, не доїжджати до самої мети - місця зустрічі. Якщо ворог потрапив на слід, можна його заплутати - навмисне їхати в таке місце, де ніщо не відбувається і ніколи не пропускаємо, що буде відбуватися. До самого місця зустрічі треба їти пішки, при тому треба ствердити, чи за нами не слідкують. Коли підходимо до місця зустрічі, треба ствердити, чи за нами не слідкують. Якщо так, підходимо самі й при тому спритно ринемо так, щоб і другі не помітили - повідомляємо їх. Може трапитись, що ті, що прийшли на зустріч (збори), вже заарештовані, а ренту учасників чекає. Співбачія (таких випадків було багато за большевиків). Часто буває так, що у винятковому випадку, коли повідомлено, що місце розконспіроване поліцією, треба повідомити про зміну місця зустрічі, переставити годинку. В такому випадку вживають технічних засобів зв'язку, бо примітивні засоби довгого часу, вживають телефону або телеграфу. Треба повідомити умовлено, бо завжди хтось може підслухати.

В) Збори.

Збори вимагають ще більшої конспірації ніж зустрічі. Збори - це зустріч більше ніж двох членів (навіть кількох десятків) для спільної справи, тому деконспірація легка. В залежності від роду, часу і місця зборів, складається алібі, як і при зустрічах. Але найчастіше виставляється охорона. Члени охорони мають зв'язок з тим, що відбувається за бездуку зборів, одержують від нього докладні інструкції, як поводитися в окремих випадках. Й найбільш небезпечний (розконспірує) споворот членів додому після зборів. Виходити поспіхом, які ніколи не всі разом.

В) Переховування.

Часто буває, що з певних причин ми мусимо переховуватися. Переховування - це дуже складна справа. Воно потягає за собою далеко ідучі зміни всього життя, виставляє наш тілесний і нервовий устрій на важку пробу та часто вимагає затрати великих засобів. Тому перед тим як зважитися на цей крок, треба добре подумати, чи він нам оплатиться. Вирішальним у наших міркуваннях будуть такі моменти, як вага справи, існуючий державний режим, можливості зміни часів, та на решті засоби, якими ми можемо розпоряджатися. Значення ваги справи залежить не лише від її правової суті, але також від даного державного режиму. Наприклад, у державах з лагідним, або хоч законним устроєм, за нелегальну політичну діяльність загрошують куди менші репресії, ніж у державах з суворим поліцейним режимом, де виконавча і судова влада є в одних і тих самих руках. В першому випадку часом доцільніше не переховуватися і допустити незначні репресії (наприклад, короткі ув'язнення), натомість в другому випадку переховування може означати навіть втечу від смерті. Довге переховування отже, в мирних часах, безнадійна можливість скорої зміни, дуже сильно руйнує нервовий устрій, а іноді може довести до психічного заломання. Це буває головне тоді, коли допомога інших осіб мала або потрібних засобів. Натомість переходові часи, хоч навіть дуже небезпечні, дають

вмілим і відважним одичицям всі шанси витримати. Про цей похмурий момент перекоування не можна ніколи забувати, він має найбільше значення.

Є два способи перекоування.

1. Коли вистачить лише робити певні особисті зміни, наприклад змінити своє прізвище, фак, місце перебування тощо, а далі можна вже жити нормальним життям і

2. Коли треба перейти підковито в підпілля.

Перший спосіб перекоування застосовується головне в упорядкованих відносинах. У цьому випадку всі зовнішні зміни нашої особи є дуже важливі. Головне - це зміна прізвища, підшукання фальшивих документів на це прізвище та зміна місця перебування. Часом доводиться переїхати в сусідній повіт чи сусіднє місто, але найкраще переїхати в іншу область (напр. центральну) даної держави. Беретися переїзду в такі місцевості, де з певних причин є загострення або обмеження руху населення (напр. всякі прикордонні смуги, місцевості воєної індустрії, курорти з окремим призначенням). Найбільш придатні місця перебування великі промислові та торговельні міста, в яких чужинці не так кидяться в очі, та де легко знайти виправдання свої присутності. Час перебування короткий, то можна підшукати всякі курортні місцевості, але лише в часі т.зв. сезону. Взагалі перший спосіб перекоування (зміна документів і місця перебування) залежить не так від допомоги інших осіб, як від матеріальних засобів. Часто слід навіть не користуватися допомогою інших осіб, щоб їм не створити небезпеку, а при тому і самому не потрапити в пастку. Радше слід користуватися несвідомою допомогою чужих осіб, що при певних матеріальних засобах завжди можливе. Допомога незнайомих осіб, вправді сильно обмежує наші руки і примушує нас бути обережними, але зато дозволяє мати "чисту совість", що через нас ніхто не потерпить, а при тому не треба лякатися, що через цю допомогу можна буде впізнати нас. У кожному разі слід уникати перекоування в найближчих та в близьких знайомих, бо саме там нас будуть шукати найшвидше.

Щодо другого способу перекоування, підковитого переходу в підпілля, то він багато трудніший і ризикованіший. В першу чергу треба жести всім ненормальним життям. Якщо ми перебуваємо в схованці на лоні природи, то треба звернути велику увагу на те, щоб без нікого для здоровля не зробити різні химерні зміни погоди. Якщо ми перебуваємо у людських приміщеннях, - в хаті чи різних будівлях, - то часто треба цілий день перебувати в укритті, стежачи при тому, щоб голосом чи слідами не звернути на себе уваги сторонніх осіб. У такому випадку треба виходити для поладження різних справ тільки вночі. Щодо того чи перекоування в лісі, чи в людських будівлях, то це залежить від багатьох моментів, як посидження репресій в даній околиці, пори року, перності добоміжних осіб, можливості улагодження схованки, постачання харчів і відомостей, кількості осіб, що перекоується, вигляду і поведінки місцевості, вигляду даної особи і т.д. Взагалі перекоування з людських приміщень краще не дає часто змогу краще акорити час, та не справляє стільки труднощів в доставку харчів, чи налагодження зв'язку. Зате перебування на лоні природи, в гурті друзів, при зброї, головне під час репресій, дає краще почуття безпеки. Коли йдеться про перекоування одної чи двох осіб серед відносно нормальних умов, якто помешкання і сусідські взаємини це дозволяють, то, очевидно, краще перекоуватися в людських приміщеннях. Та і тут треба визначити спосіб перекоування, - тобто, чи вистачить лише знайти відповідне оправдання побуту в даному помешканні, чи може треба взагалі затаїти свій побут від всіх сторонніх осіб. Останній спосіб застосовується голов-

не тоді, коли немає довір'я до сусідів або відвідувачів; але при тому треба дуже стежити, щоб виходити лише сучітками, не залишати ніяких слідів, які виявляли б більшу кількість осіб звичайно (наприклад, при висушуванні змоклого одягу), не світити в кімнатах, які звичайно бувають темні і т.д. Під час такого перебування справу може ускладнити несподівана хвороба (гомосний кашель чи потреба покликати лікаря), несподівані відвідини великої кількості осіб, або якась перевірка. Треба також стежити, щоб під час перебування господарі не вели ніякої такої діяльності, яка вела б їх до колізії з законом (наприклад, нелегальна торгівля). Дуже погані наслідки для того, що перебувається, можуть мати малі діти, присутні в данім помешканні: вони звичайно потрапляють заглянути вори, а до того не зміють зберегти таємниці. Щодо вибору між містом і селом, то місто краще тим, що чужа особа не звертає там уваги. Зате в місті часто бувають різні несподівані контролю. Натомість в селі, присілку, або курторі самопочуття краще і легше уникнути оточення та втекти.

Щодо перебування в лісі чи взагалі серед природи, головне в великому гурті, то найважливішою справою є організувати охорону, щоб не дати себе оточити несподівано. Для цього треба добре вивчити дану місцевість, щоб можна було завжди непомітно пересуватися по ній (наприклад, користуючися різними природними схованками) та зробити добру сітку зв'язку, через яку можна було б завжди одержувати правдиві відомості. Під час перебування в лісі дуже можливе постачання харчів. Часто це буває можливе лише вночі. Іноді треба харчі роздобути власними силами. При всяких акціях треба зертати увагу на те, щоб не проводити їх у безпосередньому сусідстві, бо це може привести до викриття схованок.

В практичній підпільній праці часто трапляється так, що треба застосовувати і перший і другий спосіб перебування. Наприклад для виконання деяких таємних завдань треба перебути деякий час у місті, а потім, після виконання завдання чи зібрання потрібних матеріалів повернутися в глухий закуток чи в ліс, щоб там відпочити нервово, чи опрацювати зібрані матеріали. При таких переїздах, головне коли вони відбуваються часто, — слід дуже дбати, щоб не залишити за собою будьяких слідів. При цьому слід вживати різних хитрощів, як передягання, зміна документів і т.д. Допоміжними в цьому можуть бути міжміські станиці зв'язку, де ми можемо змінити одяг, чи взагалі зовнішній вигляд, залишити одні документи і взяти другі, дістати перші відомості про можливі зміни, в даній місцевості після нашого останнього перебування. Треба, щоб переїзд з глухого кута у місто і назад відбувся з певним пристосуванням себе до такого переїзду, а головне, щоб він не відбувся наосліп.

Контрольні питання:

16. Яка місцевість є звичайно місцем нашої організаційної роботи?
17. Як поводитися в місті?
18. Що таке легенда або слібі?
19. Як готуватися до виїзду в чужу місцевість?
20. Розказати, як повинна виглядати наша подорож з місця нашого постійного перебування до того місця в чужій місцевості, в якій ми маємо з'явитися?
21. Як конспіруватися на селі?
22. Що таке фальшиві документи і як ними користуватися?

осіб незнайомих близько, якими б талановитими і потрібними вони нам не здавалися, головне, коли ці особи з'явилися в даній місцевості загадково. З такими особами слід завжди бути дуже обережним і якщо помітно хоч яку підозрілу дрібничку, то треба зробити відповідні висновки і принципово не на користь цієї особи. Іноді буває так, що підозріння супроти таких осіб викликають навіть на перший погляд безпідставні балачки сторонніх осіб. В цьому випадку слід звернути увагу на такі балачки і зарахувати їх теж не на користь підозрілої особи, що підозріле завжди залишається підозрілим, а дуже часто виявляється потім обгрунтоване підозрілим.

Якщо деякі дрібнички чи здогади викликали в нас підозріння, що дана особа може бути ворожим „нурнем“, то слід з цих особов відповідно починатися. В перші чергу не можна дати цій особі зрозуміти, що ми її підозріваємо. Треба далі робити так, як до того часу, отже, не бути ані більше, ані менше щирим. Водночас намагатися поступово відмежувати цю особу від справ, але так, щоб це було напам'яті. Перервання зв'язку з підозрілою особою треба обгрунтувати знеохоченням чи браком часу. Взагалі треба поводитися так, щоб вся дальша діяльність в очах підозрілої особи поволі розплинулася. При цьому влаштуємо старанний непомітний догляд за нею. Під догляд піддаємо все її приватне життя, її родинні і товариські взаємини, її зв'язки з незнайомими або підозрілими особами, її поштову кореспонденцію, телефонічні розмови, поїздки, матеріальні можливості, способи забезпечування свого життя. Іноді такий догляд довго не дає жодного результату, головне в нормальних умовах життя. Дана особа настільки спритна, що всі свої зв'язки з ворожою службою безпеки вміє зробити зовсім непомітними. Але такі контакти мусять існувати, як спритно вони не були б масковані. Підозріла особа мусять передавати свої спосередження на письмі або особисто, а найчастіше буває й те й друге. Відомості, подані на письмі можуть бути й звичайно є не цілком докладні, через те, вільше ведення справи вимагає безпосереднього порозуміння. З другого боку, само усне передавання відомостей для працівників ворожої служби безпеки не вигідне і вони вимагають від своїх агентів писаних звітів. Тому догляд за підозрілою особою повинен іти в двох напрямках, а саме - в напрямі перевірки, як дана підозріла особа готує свої звіти та як їх передає, а потім як і з ким вона контактується. При цьому слід пам'ятати, що в нормальних умовах життя ворожі агенти мають безліч дуже влучних способів передавання звітів. Можна це робити через пошту на пряму адресу, на замасковану адресу т.зв. „посте рестанте“, можна листи залишати в посторонніх людей, можна їх залишати в умовлених сховках або передавати безпосередньо умовленим особам зовсім непомітно /напр. в кіно чи в ресторані покласти в кишеню умовленої особи/. Та як би дана особа й спритно передавала звіти, то все таки вона мусять залишити якийсь слід. В першу чергу вона мусять написати звіт, а це забирає певний час. Потім вона мусять його так чи інакше передавати, а при цьому мусять додержуватися певної періодичності /раз на день чи раз на тиждень, чи два рази на місяць/. Саме цей час, потрібний для написання звіту та періодичність передавання звіту, може послужити для ствердження підозрілих зв'язків даної особи.

Як вище згадано, звичайно зв'язок агента з ворожою службою безпеки не обмежується передаванням звітів. Поповнення звітів і потреба ведення справи вимагає особливого контакту. Звичайно ці зустрічі не відбуваються в офіційних установах до того в службові години, це зробити можна хіба винятково й дуже рідко, а тільки відпо-

вати людину, яку ми хочемо втягнути в члени організації, за принципом довголітнього знайомства й частих випробувань, ніколи за більшої чи меншої активності незнайомої людини, /ворог, якщо він хоче вхатися в ряди підпілля, буде найперше активізуватися в легальному секторі, там здобуде собі добрі позиції і тоді вже буде пхатися далі в підпілля/.

"Збір членів в ряди підпільної організації - це дуже важлива справа й ніколи не можна тут поспішати, чи нерозважно набирати людей.

Противник, щоб здобути йому потрібну таємницю, вживає найрізноманітніших способів, хитрих підступів. Він залюбки прикриває свої думки, справжні наміри, а вдає великого й дуже активного патріота-націоналіста, співчуває долі людей, що їх катує загарбник по в'язаних і таборах, обурюється на всіх тих, що не з патріотами й не йдуть революційним, ~~якщо~~ правильним шляхом. Часто, якщо ніхто його минулого не знає в даній місцевості, провокатор вдає члена підпільної організації й то втаємниченого не в одну важливу справу, при чому він робить таємничі міни. Він зацікавлений також в тому, щоб здобути наше довір'я, тому він намагається зробити на нас добре враження, враження певної людини, перед якою не треба мати жодних таємниць. В розмові такий тип часто дбає, щоб не говорити голосно, бо хтонебудь може підслухати "непевну" розмову і т.д.

Таких "певних" людей всиди повно й це люди різного віку, становища, інтелігенції.

Такі люди вештаються всиди, особливо по різних святах, імпрезах тощо. Вони часто перші втягають бажану особу в балачку та висотують з неї поволі, спритно все, що заховане на дні її душі. Такі незнайомі, вже після короткої розмови стають "ширими" приятелями, готові до всіх наших послуг, частують цигарками, запрошують в гості, де рідко обходиться без алкоголю, позичають гроші і т.д. /звичайно, "награвть", роблять те, що для них доцільне./ Не раз зачіпає він наші переконання, світогляд. Не раз провокує балачку тим, що критикує, засуджує наші переконання і таким чином розв'язує нам язика. В таких випадках під час дискусії дуже легко проговоритися, тому треба добре обдумати, що говорити.

Найбільша небезпека знищення для організації виникає тоді, коли такі люди-провокатори вхалися в ряди нашої організації.

Оборона організації - її членів перед ворогом така:

- 1/ Старанно дотримуватися всіх правил конспірації;
- 2/ Вміло добирати до роботи /організаційної сітки/ людей. Перевірених людей ще раз перевіряти і контролювати в роботі.
- 3/ Відрізнити в організації виразно: членів організації /дійсних/, від її симпатиків, прихильників, членів надбудівок організації. Відповідно до цього слід розглядати людей: знати, кому можна довіряти й наскільки, а кому взагалі не можна довіряти.

Найкраще забезпечення від ворожих "нурців" - це докладне знання минулого всіх осіб, що беруть участь у даній підпільній організації. А знати минуле даної особи - це значить знати особисто або через певну особу людину з дитячих років, її батьків, родичів, знайомих, вдачу, добрі й погані прикмети її характеру і т.д. Ніколи не слід притягати до підпільної праці

відно замаскованих приміщеннях або в нейтральних місцях. Такі стрічі мимоволі будуть теж періодично відбуватися. Періодичне відвідування певних загадкових місць хоч би приватного чи торговельного характеру, мусить скріпити підозріння проти цієї особи. Натомість слідкування за іншими особами, зв'язаними з даним загадковим помещанням може вже виявити прямі зв'язки з офіційною ворожою службою безпеки.

На практиці письмові і особисті зв'язки звичайно це не вистачають. Для налагодження контактів і передавання термінових відомостей, агентові потрібно контактуватися з своїм керівником з ворожої служби безпеки за допомогою телефону. При цьому зрештою на таємність розмови, найчастіше мусить послугуватися публічними телефонами. Підслухання такої розмови, яка може зрештою бути також замаскованою, може бути доказом обґрунтованості підозріння.

В нормальних часах один з доказів співпраці з ворожою службою безпеки може бути точне прослідження джерел грошових заробітків цієї дозрілої особи. Але буває й так, що іноді певні особи співпрацюють з ворожою службою безпеки не за гроші, а за матеріальні вигоди /прим. за торговельні концесії/, або в інших мотивів. Проте, ставлячи собі питання, чому підозріла особа співпрацює з ворожою службою безпеки, слід відповісти, що з інших мотивів, не крім грошових чи матеріальних користей.

Інакша справа в переходових часах, коли саме посідання грошей ще нічого не доводить, бо в такий час спритні одиниці ризикуючи можуть легко заробити, а всякі обмеження свободи звичайної людини утруднюють перевірку інших осіб. Тоді доказами можуть бути спостереження, що дана підозріла особа має певні привілеї /як краді помещання, торговельні концесії, різні перепустки т.д./. Але при тому слід пам'ятати, що такі привілеї в переходових часах можна мати також шляхом підкупу окремих службовців, проте треба точно перевірити, чи це справді так. Очевидно, якщо немає певного доказу, що це дійсно так, то факт користування такими привілеями слід радше зарахувати не на користь підозрілої людини. Наприклад, якщо підозріла особа користується закордонною перепусткою й пояснює це підкупом даного службовця, то слід це відповідно перевірити. Можна запропонувати підозрілій особі добути шляхом підкупу таку саму перепустку, але незаповнену. Якщо справа „награна“ через ворожу службу безпеки, то вона звичайно на це не піде, бо видати незаповнену перепустку - це значить відмовитися від дальшого слідкування за цією перепусткою. Так само можна робити перевіряючи справжнє походження інших привілеїв, якими користується підозріла особа.

Крім зовнішнього наряду можна перевірити підозріння активними методами. Для цього можна, наприклад, почати в присутності даної особи розмову про якусь дуже важливу подію, яка повинна змусити ворожу службу безпеки поставитись до неї активно, або стежити за нею. Після цього ми стежимо за поведінкою підозрілої особи, яка через важливість справи /як їй буде здаватися/, буде намагатися як найшвидше повідомити ворожу службу безпеки.

Все саме підозріння вистарчає, щоб зручним способом перервати всі зв'язки з даною особою. При тому треба повести справу так, щоб заплутати цю особу, а через неї й ворожу службу безпеки. Наприклад, якщо вага справи і безпека осіб, що беруть участь в організації цього вимагають, то роблять так, щоб ці особи переїхали в іншу місцевість і кажуть про це даній підозрілій особі так, щоб і вона й через неї ворожа служба безпеки виробила собі неправильний погляд на причину, напрям та час виїзду. Взагалі з підозрілою особою не слід зривати всіх зв'язків, а треба використати її для передавання ворожій службі безпеки невірних відомостей про дане підпілля. Це, звичайно, небез-

печна гра, яка вдається лише тоді, коли служба безпеки не має інших „нуртів" у даному середовищі. Але й у тому випадку корисне принаймні те, що передавання невірних відомостей через якийсь час скомпромітує даного „нуртя" в очах керівників з ворожої служби безпеки.

Вимоги конспірації наказують звертати увагу ще й на те, наскільки організація та її члени можуть входити в наявне життя, щоб не деконспіруватися.

Не треба тільки механічно застосовувати відповідні правила конспірації, але передусім треба входити в їх суть, розуміти їхні основи - в кожному конкретному випадку треба приймати доцільне рішення. При розпорядженні вже організованими людьми треба відрізняти членів законспірованих від незаконспірованих. В залежності від того, наскільки член законспірований, дається йому місце і роботу. Розконспірованого члена недоцільно тримати там, де його знають як члена, бо він мимоволі допоможе ворожій агентурі розконспірувати інших членів. Розконспірованого члена перекидають у таке місце, де його ніхто не знає: серед нового середовища вони можуть діяти, як нерозконспіровані.

І н в і г і л я ц і я. Ворожа Служба Безпеки, щоб потрапити на слід нелегальної організації, звертає особливу увагу на розконспірованих людей і, знаючи вже їх, способом інвігіляції, за їхніми слідами розконспіровує інших людей, їх роботу, мету, об'єкти нелегальні роботи. Інвігіляція, або т.зв. зовнішній нагляд грає визначну роль у викритті нелегальної організації. Ворожа служба безпеки - агенти, маючи певні зачіпні пункти, що вказують, кого й що треба інвігілювати, та на що в інвігіляції треба звернути особливу увагу, інвігілюють підозрілих їм людей та підозрілі об'єкти. Маючи зачіпні матеріали, вони за допомогою інвігіляції стверджують правдивість цих матеріалів, розвивають їх далі та закінчують справу. Ворожа служба безпеки інвігілює все й усюди /вдень, вночі, зблизька, здалека, випадково, планово, з помешкання, з надвору, на вулиці та при всякій нагоді/. Інвігілятор пристосовується до оточення, в якому він інвігілює, гармонізується з ним /зовнішньо: одягом, расовістю, також внутрішньо, поведінкою, мовою і ін./, так, що інвігілюваному важко виявити, чи даний чоловік за ним слідкує, чи ні. Звичайно все залежить від спритності інвігілятора. Якщо інвігілятор чимнебудь відрізняється від середовища, в якому він інвігілює, /східний тип з косими очима в західній Європі, гін скоро звертає увагу на себе поперше тих, яких він інвігілює, а подруге - увагу поліції, або інших зацікавлених в таких справах людей. Треба знати, що інвігілятор є найкращим конспіратором, тому члени організації мусять найкраще законспіровано /природньо/ себе вести, щоб не звернути на себе уваги. В кожному місці, де ми не певні, чи за нами хто не слідкує, не можна починати якоїсь „конспіративної" роботи. Навколо себе ми можемо нікого не бачити, але є така можливість, що хтось спостерігає нас з закритого місця. Такий спосіб інвігіляції /з укритого місця/ ворог застосовує найчастіше, бо так інвігілювати найпрактичніше: з укритого місця один і той самий може інвігілювати довго й не розконспірує себе, натомість на відкритому місці інвігілятори мусять мінятися, раз один інвігілює, раз другий, а часто навіть ще більше міняються. Але в укритого місця ворожа служба безпеки інвігілює тільки сталі об'єкти /напр. якийсь будинок, або такі місця, де часто відбуваються якісь зустрічі і поліція знає про це - зупинка трамваїв/.

Якщо поліції треба інвігілювати когось, що постійно у рухасться, тоді вона посилав для цього багато агентів. Тому, якщо нам вдається, що за нами слідкує один агент і потім він зникне, ми не можемо вважати, що вже ніхто за нами не слідкує.

Член підпільної організації мусить стало перевіряти, чи за ним і його пошуканням хтось не слідкує, йому не можна говорити: я не бачив, що за мною хтось слідкує, а треба казати: я бачив, що за мною ніхто не слідкує. Член організації спритно звертає увагу на всіх тих, що він зустрічає в будинку /в місті/, коло воріт, на вулиці. Якщо йому доводиться оселитися в новому середовищі, він перевіряє, хто живе в його будинку в сусідстві, з другого боку вулиці, головне /якщо це в великому будинку/ на тому самому поверсі, або над ним. Провірювати повинен не сам, а його товариш або товаришка, але це треба робити спритно.

Щоб ствердити чи за ними не слідкують /при виході до міста/, добре брати з собою ще одного товариша. Тоді ми йдемо наперед, а товариш ззаду, бо йому зручніше стежити, що діється.

Є дві причини - слідкування /інвігіляції/:

1. Підозріння
2. Всипа.

В першому випадку поліції треба перевірити донос, при другому - виявити всі зв'язки, адреси, людей і т.д. Якщо поліція вже натрапила на слід, вона керується доцільністю - "награв" справу /слідкує далі/, або ліквідує її. У воєнний час її недоцільно затягати роботу довго, тому вона зразу ліквідує все, що знає. В мирний час вона звичайно довго слідкує за людиною, коли вона має про неї навіть всі дані, потрібні для арешту. Тому неправда, що лихо починається з арешту, бо частіше якраз на волі робиться страшне лихо, а саме: член організації, за яким слідкують, зустрічається з іншими членами заходить до них, доки одного дня все валиться і винного не стає. Виною, очевидно, погана організація роботи, необережна поведінка. Члени організації не повинні зустрічатися з такими членами, що були колись заарештовані і через деякий час звільнені. Поліція, ствердивши те, що він член організації, випускає його тільки для того, щоб за його слідом викрити інших його співпрацівників. Інші члени організації зустрічаються з ним, а поліція, розставивши навколо агентів-інвігіляторів, потихеньку, марши вже нитки, шукає головного клубка. Потім, під час якоїсь роботи, відбувається арешт і ніхто не знає, звідки й що, та за що. Всі шукать провокатора й не розуміють, що причиною того, що сталося, є вони самі.

Тому, що важко виявити, чи слідкує хто за нами, чи ні й коли слідкує, треба принципово вважати, що за кожним членом організації слідкують і через те, кожний мусить вести себе так, щоб не можна було від нитки дістатися до клубка. В місті треба звертати особливу увагу на дверників і керівників будинків, бо вони часто були, є й будуть допомагати поліції. На роботі ситуація теж така сама, тому треба дотримуватися правила, що вдома й на роботі не агітує. Такими продажними шкурами, що можуть слідити за роботами членів організації є різні злодії, п'яниці та сексоти, спекулянти, колишні енкаведисти. Після виявлення їх треба попередити кого слід і не дати їм зрозуміти, що вони вже нами розконспіровані, бо тоді ворог знайде собі іншого агента, якого ми вже не будемо знати, й який буде атакувати з іншого боку.

Оборона. Якщо ми вже ствердили, що за нами слідкують, то треба себе вміло вести.

1. Не дати тому, що за нами слідкує, зрозуміти, що ми про це знаємо.

В таких моєнтах не можна поспішати, оглядатися без причини, не переходити на другий бік вулиці й міняти напрям. Відомо, що звичайний громадянин не оглядається на всі боки, а роблять це тільки ті, що бояться, чи за ними ніхто не слідкує. Щоб оглянутися, треба оправданої причини: в натовпі, в ресторанах, виставових шибках, в зеркалах авта, за молодю жінкою.

2. Не переривати інвiгiляції тоді, коли знаємо, що ним ми можемо вiдконспiруватися перед iнвiгiлятором, - це нам і так нічого не може. Нпр. за нами слiдкують вже довго і ми знаємо про це і про те, що наша хата деконспiрована. Якщо ми передбачаємо, що слiдкування триватиме довго, то не змінємо хати і провадимо обережно роботу далі. /Якщо ми змінимо хату, то дамо доказ, що ми провадимо нелегальну роботу, тому, що втікаємо від слiдкування./ Не стягає на нас це більше підозріння, і якщо це мала місцевість, ми мусили б змінити взагалі місце перебування - переїхати в іншу місцевість.

В таких моментах iнвiгiляції переривають зовсім на її початку, або вже в останньому моменті, коли вже маємо ми певні дані, що нас будуть арештувати. Переривати iнвiгiляцію можна, але треба це робити дуже спритно. Можна вискочити з трамвая, рскочити до трамвая, сховатися в натовпі, за будинками, в брамі й ін.

Робити це треба так спритно, щоб iнвiгiлятора це могло переконати, що нам дійсно так треба було зробити, що ми зробили це не тільки то, щоб втекти від нього.

Iнвiгiлятор хоче бути на відповідній віддалі від iнвiгiльованого, щоб не стягнути на себе підозріння. Iнвiгiльований знає про те, що за ним слiдкують і хоче перервати iнвiгiляцію. На розі вулиці, він звертає в бічну вуличку, прискорює ходу, або навіть повертає ще раз у найближчу вулицю та біжить, заходить в першу-ліпшу, або потрібну йому браму, в той час, коли iнвiгiлятор ще не дійшов до рогу першої вулиці. Таким чином iнвiгiляція перервана і iнвiгiлятор не знає, в яку браму зайшов iнвiгiльований.

3. Якщо треба виявити чи за нашим помешканням не слiдкують, то найкраще переконатися, спостерігавши вулицю з вікна свого будинку /з-за завіси/, або з помешкання таким самим способом.

4. Провести iнвiгiлятора /наших ворогів/ в таке місце, що не має нічого спільного з нашою роботою. Таким способом ми дезорієнтуємо ворога - відвертаємо його увагу від місця нашої роботи.

Iнвiгiляція дає ворогові в загальному об'єктивний погляд на певну справу. За її допомогою він довідується хто, з ким, коли й де зустрічається, довідується адреси членів організації, робить точні описи осіб, прізвищ яких ще не знає. Більшу користь дає iнвiгiляція, якщо ворог вже має деякі відомості. Щоби мати відомості про дії певного об'єкту, ворог розробляє його оперативно /агентами, провокаторами/, самої iнвiгiляції йому мало.

10. Як поводитися з поліцією.

а/ Обшук. Член підпільної організації мусить бути кожною хвилиною приготований до обшуку /трусу/ й арешту. Є дві причини ревізії:

1/ знайти нелегальний матеріал, що міг би бути доказом вини,

2/ вина вже є а треба ще знати решту винних.

Тому під час обшуку треба бути дуже спостережливим, щоб виявити її причину, але який би обшук не був, треба бути до поліції тактовним і спокійним. Якщо обшук робиться з першої причини, то не треба дратувати людей такого типу, як поліція, а якщо з другої причини, то добра поведінка під час ревізії може полегшити нам втечу. Своїм спокоєм і чемністю член організації впливає на поведінку родини /батьки, жінка, діти/, а це дуже важливо, коли родина під час обшуку спокійна. Під час обшуку треба слiдкувати за всіма рухами поліції, бо часто поліція сама підкидає нелегальні речі. Часто поліція підкладає ще до обшуку якісь компромітурчі предмети, щоб потім їх "знайти" й таким чином мати причину до арешту даного чоловіка. Часто роблять це